

6 Şubat 2024

Sorumluluğa Çağrı

Depreme karşı dayanıklı bir toplum yaratılması hukukun üstünlüğü ve insan hakları standartlarına bağlılıkla yakından ilgilidir. Türkiye, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin, BM Medeni ve Siyasal Haklar ile Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmelerinin ve Sendai Afet Risklerinin Azaltılması Çerçevesi'nin tarafıdır. Bu sözleşmeler birer kağıt parçası değildir. Bu sözleşmeler, bir devletin kendi egemenlik alanı içinde yaşayan herkesin ayrımcılığa uğramaksızın sağlıklı, güvenli ve temiz bir çevrede yaşamasını sağlamak için devletlerin asgari görevlerine işaret eder ve yol gösterir.

Göçüklerin başında yakınlarının kurtarılmasını bekleyen insanlardan "Çaresizim, ne yapayım?" sözünü duyduğumuzdan bu yana tam bir yıl geçti. Ama Hatay'da, Malatya'da, Adıyaman'da, K.Maraş'da "çaresizlik" gündelik yaşamın ifadesi olmaya devam ediyor.

Son resmi bilgilere göre 6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen depremlerde 53 bin 537 kişi hayatını kaybetti, 107 bin 213 kişinin yaralandı. Kaybettiğimiz insanların hiçbiri siyasi inançları, değişik kimlikleri veya siyasi tercihleriyle ilgili olarak ele alınmamalıdır. Yaşam hakkı siyasetin üstünde vazgeçilmez ve herkes için korunması gereken bir haktır. Hayatını kaybedenlerin yakınlarına bir kez daha başsağlığı diliyoruz.

Depremden iki yıl öncesinde, İl Risk Azaltma Planları (İRAP) çalışmaları hazırlanmış ve pilot il olarak belirlenen Maraş başta olmak üzere 6 Şubat 2023 tarihinde depremle sarsılan illerin hepsinde diğer doğa olaylarının yanı sıra deprem olasılığı karşısında ortaya çıkacak risklerin analizi yapılmıştı. Ağırlıklı 7.4 şiddetindeki bir deprem olasılığı baz alınmış, hassas alanlar tespit edilmiş; yerleşime uygun olmayan ve zayıf zemin üzerinde yoğun ve çok katlı yerleşimler olduğu, ruhsatsız binalar ile ruhsat verilmiş olmalarına rağmen çok katlı olup, yapı kalitesi düşük binaların da mevcudiyeti tespit edilmişti. Ardından illerin mülki amirleri, bu analizleri dikkate alarak alınması gereken acil tedbirler ve bu tedbirlerden sorumlu kurumları da içeren planları yürürlüğe koymuştu.

Ne yazık ki, o analizler ve önerilen hazırlıkların etkisiz ve yetersiz kalması veya yeterince dikkate alınmaması sonucu, 6 Şubat 2023 depremlerinde tam da öngörüldüğü gibi hassas olduğu belirlenen mahallelerdeki binalar çökmüş ve resmi açıklamalara göre 50 bini aşkın insanın ölümüne neden olmuştur.

17 Ağustos 1999 tarihinde ağır hasarlara yol açan Marmara ve Düzce depremlerinin¹ ardından, 2001-2005 yıllarını kapsayan Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planında² da ifade edilen bütünlükçü bir yaklaşımın mevcut olmadığına ilişkin görüş, mevzuatta bir dizi düzenleme yapılmış olmasına rağmen bugün de geçerliliğini korumaktadır.

"Doğal olayların afet haline gelmemesi ve afet zararlarının azaltılması amacıyla, afetlere karşı hazırlıklı olunmasını; afet sırasında hızlı ve etkili kurtarma, ilk yardım, geçici barındırma çalışmaları ile afet sonrasında doğru ve sağlıklı yeniden yapılanma çalışmaları yapılmasını, tüm bu çalışmalarda kaynakların iyi yönlendirilmesi ve rasyonel biçimde kullanılmasını sağlayacak etkili ve sağlıklı işleyen geniş kapsamlı bir afet yönetim sistemi oluşturulamamış bunun yerine, afet sonrasında yara sarmak yaklaşımı benimsenmiştir. Bu durumun doğal sonucu olarak, afetlerde can ve mal kaybının yanı sıra, ekonomik, toplumsal ve psikolojik zararların azaltılması sağlanamamaktadır." (paragraf 1987)

Depremlerin önlenemez doğa olayları olması, devletlerin sorumluluğunu yıkılan binaların ve yaşamını yitiren ya da yaralanan insanların bilançosunu tutmaya indirgemez. Aksine yurttaşlarının can ve mal güvenliklerini korumak ve doğa olaylarının birer felakete dönüşmesini önleyici mevzuatı geliştirmek ve titizlikle uygulamak, olası tüm sonuçlar için gerekli hazırlıkları yapma yükümlülüğünü öne çıkarır. Bu

¹ 1999 yılında yaşanan ve çok büyük can ve mal kaybına yol açan Marmara ve Düzce depremleri sonucunda, 18.373 kişi hayatını kaybetmiş, 48.901 kişi yaralanmıştı. 93.010 konut, 15.165 işyeri yıkık veya ağır hasarlı hale gelmişti.

² [BİRİNCİ BÖLÜM \(fka.gov.tr\)](http://www.fka.gov.tr)

kapsamda merkezi ve yerel makamlar, bilimsel bilgiler doğrultusunda deprem ve diğer doğa olaylarının risklerine dair tedbirleri almakla yükümlüdürler.

1999 Marmara Depreminden sonraki bütün Kalkınma Planlarına eklenen hedefler, hazırlanmış risk azaltma raporları ve eylem planları siyasi iktidarların bu bilgiye sahip olduğunun kanıtıdır. Ne var ki, "Yüzyılın en büyük depremi", "KADER Planı", "Yaratanın takdiri" söylemlerinin arkasına gizlenmeye çalışılan hakikat farklıdır.

İnsanların yakınlarını canlı olarak enkazdan çıkarmaları için günlerce bir iş makinasına, yeterli ekipman ve insan gücüne erişememesinin sorumluları kimlerdir? Şikâyetlere, uyarılara rağmen hastanelerin mezara dönüşmesinin sorumlusu kimdir? Sadece yetersiz malzeme kullanan müteahhitler, mühendisler ve fenni sorumlular mıdır? **Asıl failer yargılanması izne tâbi olanlar olabilir mi?**

Kamu görevlilerinin işledikleri fiillerden dolayı yargılanmalarının önünde engel teşkil eden 4483 Sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun'un ivedilikle ele alınması ve bütün yurttaşların tâbi olduğu yargılanma sistemine onların da dahil edilmesi yönünde değiştirilmesi gerekmektedir. Müteahhitten başlayarak denetim mekanizmalarının her kademesini içeren sorumluluk zinciri içindeki tüm yanlışlar, eksiklikler ele alınmaksızın geleceğe güvenle bakmak olanaklı olmayacaktır.

Geleceğe güvenle bakabilmemiz için, karşı karşıya kaldığımız bu ağır sonucun ortaya çıkmasında rolü olan her kişinin ve kurumun bağımsız yargı önünde hesap vereceği bir adalet sistemine ihtiyacımız olduğu aşikârdır. Devleti, olayın gerçekleştiği koşulları ve düzenleyici sistemin işleyişindeki eksiklikleri tespit etmek amacıyla cezai soruşturmalarının söz konusu olaylar zincirinde yer alan kamu görevlileri/yetkililerinin belirlenmesi ve yargı önüne çıkarılması için etkili soruşturma yürütmeye davet ediyoruz.

Türkiye jeolojisinin belirgin unsuru başta depremler olmak üzere diğer doğa olaylarıdır. Depremler sonucunda bu kadar zengin ve çeşitli arkeolojik zenginliğe sahip olan Türkiye'de depremler kaçınılmazdır ve olmaya da devam edecektir.

6 Şubat 2023 tarihinde vuku bulan ağır kayıpların bir daha yaşanmaması için devlet kurumlarını yükümlülüklerini yerine getirmeye, yolsuzluklara, kayırmacı uygulamalara ve cezasızlığa müsamaha etmemeye davet ediyoruz.

Eşit Haklar İçin İzleme Derneği, Hak İnisyatifi Derneği, İnsan Hakları Derneği, İnsan Hakları Gündemi Derneği, Yurttaşlık Derneği